

tada en aquest lit ---», JoMartorell (Ag. I, 206).

Passatges que ens en recorden d'oc. famosos, que serviran alhora per mostrar el mot en els més clàssics i antics textos de la llengua veïna: «E Brunessentz a comandat: --- / o lo-m faitz a tal mort morir, / qu'en 5
puesca mon cor esclarzir! — / E Jaufré respon mantenén: / —Domna, tot a vostre talén / podetz far con a vostra guisa / de mi, car en vostra *camisa*, / senes 10
totz autres garnimentz, / m'auriatz conquist plus correntz / que detz cavallier tuit armatz», *Jaufré*, v. 3626 (ed. Rayn. I, 87b); «anar posc ses vestidura, / nutz en ma *chamiza*, / car fin' amors m'assegura / de la freja biz», Ventadorn (Appel, *Chr.*, 18a, v. 14).

Hi ha, però, textos cat. força més antics, empeltats o emmarcats en docs. més aviat en ll., però que pre- 15
senten el mot amb valor, i fins en forma catalana, si bé no sempre en contorn de pla català: «*donetis --- ipso vestimento: kapa et kalces et brages et kamisa*», doc. de Berenguer el Vell (n.º 465) de l'any 1074, «dare --- ipsos suos drapos i. e. --- bancales, quatos 20
[ultracorr. de *cots*], *camises*, brages, pellicias, chobertorio ---», doc. d'Urgell any 1008 (altres quatre de la forma *camisa*, any 915, c. 1125, en Bast.-Bass., 350).

En llatí postclàssic no apareix fins al S. IV d. C., però des de llavors no rarament, en autors que no 25
han renunciat a l'ús del llatí standard i antic. Sant Jeroní, Sant Isidor, Gregori de Tours: veg. les notes de Heraeus, *ALLG* XII, 265, i *TbLL* III, 207.9. És sabut que Isidor, hi juga etimològicament amb la paraula, és a dir amb el mot pre-romà que ha donat el 30
cast. *cama*: «*camistas* vocari quod in his dormimus in *camis*, id est in stratis nostris», *Etym.* XXIX, XXII, 29.

La forma normal era, doncs, *camisia*, si bé *camisa* ja apareix en la Llei Sàlica, poc més tard, en un text de Salzburg, de c. l'a. 802 (*RFgn.* XXVI, 917), etc. Els 35
textos antics no ens diuen quina era la quantitat de la *i* tònica (cosa evident pel que fa a *camisia*, puix que no surt en textos versificats), i no menys pel que fa a la forma contracta en *-isa*, per més que s'accentuï en la *i* (majorment essent aquesta variant un resultat 40
normal de la evolució fonètica de *-isia*). Entre les formes romàniques, les més orientals (romanès, friülà i part dels parlars dolomítics) suposen *-isia*, mentre que les formes de les altres llengües romàniques corresponen a *-isia*.

Es poden acceptar, a tot això, els resultats que exposa Meyer-Lübke en una nota de l'important estudi *Die Betonung im Gallischen*, 17, i tot i més incerts no cal desatendre'n algun altre.¹ De tota manera no és acceptable la seva opinió que la conservació de la 50
i en romànic occidental sigui deguda a un desplegament savi, puix que es tracta d'un mot estrany a l'ús clàssic; i encara que tractant-se d'un mot d'ús de vegades eclesiàstic, ja hem vist que sobretot en el femení CAMISA predomina en molt l'ús civil i fins profà 55
(cosa no rara ni en el masculí, veg. infra), no és versemblant ja, en aquestes condicions, que això determinés considerable influència del baix llatí; d'altra banda cal tenir en compte que hi ha altres casos de vacil·lació en mots d'estructura semblant: cast. *ceniza*, 60

povisa (veg. el DCEC), it. ant. *cervigia*.²

Pel que fa a l'etimologia del ll. CAMISIA, es poden veure Thurneysen, *Keltorum.*, 52; Kluge, s. v. *hemid*; FEW II, 142-3; Walde-H., s. v., i finalment Pok., IEW, 556-7. Encara que aquests lingüistes es decanten a creure que va passar del germànic al cèltic i d'aquest al llatí, és un problema embullat, obscur i que en definitiva resta sense resoldre. No obstant jo no veig que els treballs posteriors³ hagin aportat novetats d'un gran pes a llurs idees. Alguns punts que hi susciten desconfiança, més aviat crec que és sense raó: així la que inspira el fort nombre de manlleus i re-manlleus (o «rückentlehnungen») d'una llengua o família a l'altra.

En el nom d'una peça de vestir, i tan subjecta a innovacions, estils i modes com les camises de dama, o les que el cavaller posa damunt o dessota l'armadura, no posem massa escrúpols a admetre que el mot, en forma manlevada, des de la llengua on era advertit d'una altra, retorni a aquesta, ja modificat per la fonètica de la nova. Si era cèltic en si, estranya de cop veure que els millors especialistes admetin que les formes en què apareix després en cèltic insular, siguin manlevades del llatí: iri. *caimse*, ky. 25
camps, bret. *befis* (el tractament de la *-s* i algun altre detall ho mostra): ¿no és xocant això i no hauríem d'esperar que aquestes llengües haguessin restat refractàries a una importació llatina en la forma fonètica, si elles ja havien posseït el mot en la seva forma primària, i en servessin segurament encara alguna memòria o si més no, reminiscències? Però cosa semblant passa amb l'ags. *comes*: tot i que aquesta llengua és ben conservadora i ben radicalment germànica, i encara que es cregui que la font última, fins en cèltic, sigui un *HEMIΘJA igual a l'a.-al. ant. *hemidi*, i la k- conservada, la *-s* (i no θ o ð) i fins el vocalisme revelen que aquest *comes* ha de ser un manlleu que 35
refluis des de les formes cèltiques o llatines secundàries.

Evidentment la camisa devia haver anat sofrint modificacions prou radicals en els segles intermedis, perquè els venedors, teixidors i compradors de les noves camises modificades propendessin a descartar i oblidar sense repulsa la vella forma nacional i acceptar la 45
nova fesomia advertida, quan designava, a diferència de l'altra, una forma perfeccionada i més al dia en l'objecte.

Ara bé en aquestes condicions, amb tants viatges de préstec i retorn en tots sentits, quan el mot —i la cosa en els seus continus avatars— zigzaguejaven del germànic al cèltic, d'aquest al llatí, i després viceversa, i d'allí encara passaven el Mediterrani (propagant-se al grec, d'allí a l'àrab, i d'allí al mossàrab i qui sap si a més pregonas penetracions hispàniques) com hauria estat possible que la troca de les formes fonètiques no aparegui embulladíssima i el conjunt del problema en resulti envitricollat!

Reprent la qüestió bàsica, ens podem atènyer a les conclusions de Jud i Sofer: com que les pistes meridionals entrevistes per Terracini i el seu seguidor res-